

IN MEMORIAM SORIN STATI (1932-2008)

A încetat din viață una dintre personalitățile lingvisticii românești și internaționale: Sorin Stati, profesor în anii '60 la Universitatea din București, stabilit la începutul anilor '70 în Italia. Clasicist ca formație - prima sa carte a fost *Limba latină în inscripțiile din Dacia și Sciția Minor* (1961) -, Sorin Stati s-a îndreptat curînd către lingvistica generală și a fost unul dintre spiritele directoare ale modernizării lingvisticii românești, în epoca de deschidere și sincronizare de la sfîrșitul anilor '60. S-au produs atunci lucrări științifice de prim ordin, noutăți absolute chiar în plan internațional. A publicat, împreună cu Solomon Marcus și Edmond Nicolau, *Introducere în lingvistica matematică* (1966; volum tradus în 1971 în italiană și în 1978 în spaniolă). A coordonat, împreună cu Al. Graur și Lucia Wald, *Tratatul de lingvistică generală* (1971). Volumul - un ghid extrem de util și azi, un model care ar merita imitat - a constituit o apariție impresionantă și aproape incredibilă în contextul epocii: cuprinzător, echilibrat, sistematic, selectând principiile generale ale disciplinei și - mai ales - evitînd intruziunile ideologice (comparația cu lucrările similare care l-au precedat e grăitoare).

Înainte de a părăsi România, Sorin Stati publicase mai multe cărți de teorie lingvistică, dar și de analiză aplicată, cu scop didactic: *Interferențe lingvistice. Din istoria relațiilor lingvisticii cu alte științe* (1971), *Elemente de analiză sintactică* (1972), *Analize sintactice și stilistice* (1970, în colaborare cu Gh. Bulgăr); de asemenea, volume reunind o publicistică de popularizare lingvistică, de orizont larg cultural: *Cuvinte românești. O poveste a vorbelor* (1964), *Călătorie lingvistică în țara muzelor* (1967). Fundamentale au fost lucrările sale de teorie gramaticală, în primul rînd *Teorie și metodă în sintaxă* (1967, tradusă ulterior în italiană), în care a expus o viziune de ansamblu, fundamental inovatoare, asupra unităților sintactice. În întreaga sa operă științifică se simte soliditatea formației culturale, lărgimea perspectivei, o gîndire independentă și interesul îndreptat către problemele teoretice cele mai generale: principii, metodologie, relația dintre discipline și orientări. Concepute în paradigma structuralistă, studiile sale de sintaxă conțin disocieri și interpretări valabile și dincolo de teoriile particulare (de exemplu, definirea cuvîntului ca functor, dificultățile de definire a propoziției, esența predicativă a enunțului).

În Italia, Sorin Stati a predat limba română și lingvistica generală la mai multe universități - Padova, Veneția, Messina - pentru ca din 1981 să devină profesor de lingvistică generală la Universitatea din Bologna. Doctoratului obținut în 1967 în România i-a adăugat un al doilea, în Franța: *La sémantique des adjectifs en langues romanes* (Fayard, 1979). Pe lîngă lucrările de sintaxă - *La sintassi* (1976, tradusă ulterior și în spaniolă), *Teorie sintattiche del Novecento* (1977) - Sorin Stati a publicat studii de semantică lexicală, în care opera o reinterpretare a conceptelor esențiale dintr-o perspectivă originală: *Il significato delle parole* (1974), *Manuale di semantica*

descrittiva (1978), *Cinque miti della parola. Lezioni di lessicologia testuale* (1986). În evoluția gândirii sale există o progresie logică, care a corespuns și unei mai generale mișcări a ideilor în a doua jumătate a secolului XX: de la nucleul abstract al relațiilor sintactice, a trecut prin concretizarea lexicală, tinzând către captarea diversității infinite și subiective a contextului și a enunțului. Cu multă siguranță, lingvistul alegea o linie de interpretare suplă, pe care dezvoltările ulterioare ale domeniului aveau să o confirme.

În ultimele decenii, spiritul său novator s-a orientat spre pragmatica lingvistică, spre teoria textului și analiza dialogului, domenii ilustrate strălucit de volumele *Il dialogo. Considerazioni di linguistica pragmatica* (1982) și mai ales *Le transphrastique* (Paris, P.U.F., 1990). Una dintre contribuțiile sale majore la studiul dialogului îl reprezintă locul acordat argumentării: conceptul de rol argumentativ constituie de altfel și nucleul ultimei sale cărți, *Principi di analisi argomentativa* (2002). Într-un domeniu în care se repetă adesea modelele cunoscute, Sorin Stati a adus o perspectivă îndrăzneată, aptă să valorizeze reciproc tradiția retorică și analiza conversațională. Modelul limbii, în viziunea sa, e unul stratificat, cu patru niveluri: lexical, al funcțiilor sintactice, al modalizării, al conținutului pragmatic. Nivelul pragmatic cuprinde, la rândul său, în afara funcțiilor pragmatice propriu-zise, obligatorii, descrise în termenii actelor de limbaj, un nivel opțional, al rolurilor argumentative: acord, aprobare, acuzație, concluzie, condiție, confirmare, consecință, dezacord, exemplificare, deducție, justificare, ipoteză, obiecție, explicație etc. E un model suplu, care răspunde perfect intuiției, lansând sugestii fertile și deschizând orizonturi pentru cercetarea viitoare.

Profesorul Stati s-a bucurat de recunoașterea și prețuirea confrăților (a fost vice-președinte al Societății Internaționale de Lingvistică Funcțională și membru de onoare al Academiei Române) și a lăsat în urmă, pe lângă ucenici, cărți și idei, o asociație activă și importantă, care îi va purta mai departe amintirea. A înființat, în 1990, *Asociația Internațională de Analiză a Dialogului (IADA)*, căreia i-a fost mult timp președinte, devenind, în ultimii ani, președinte de onoare. A organizat congresele asociației și a publicat, în urma acestora, în colaborare, mai multe volume din seria *Dialoganalyse*.

Rămîne vie, în urma sa, o gândire profund originală, care s-a îndreptat spre esențial, a știut să evite locurile comune și va continua să influențeze lingvistica modernă.

Rodica Zafiu

(articol publicat în «România literară», 3, 2008, p. 15)